

ION IONAȘCU

**! TÎRGUL (bîlciul)
!
! DE LA
!
! VALEA
!
! TEANCULUI
!**

Ne lipsesc izvoare scrise privind ființa unor bilciuri în Țara Românească înainte de sec. XV. Săpăturile arheologice au scos la iveală uime dovedind — pentru sec. X-XIV — un oarecare import de produse din afară, dovedind existența unui schimb. În epoca feudalismului timpuriu între domeniile funciare nu existau legături de schimb cu alte domenii. Industria casnică producea aproape tot ce le era necesar țăranilor în gospodăriile lor.¹ Cea mai primitivă formă a bilciurilor este aceea a **nedeilor** păstorilor de la munte, care erau tirguri de duminică, termenul nedee provenind din cuvântul slav **nedelia** = duminică². Apariția bilciurilor nu se poate explica în primul rînd decît prin o creștere a producției de bunuri, apoi datorită faptului că existau orașe puține și slab dezvoltate. O altă cauză stă în faptul că mijloacele de transport și comunicație erau rudimentare.³ Locul prielnic unde se întâlneau producătorii și negustorii să-și schimbe produsele se transformă treptat în orașe. Aici pe lângă tirgul periodic, care se făcea săptămînal sau anual, a început să funcționeze din sec. XVI și tirgul permanent (piața), în centrul orașului. Tirgul periodic, numit și bilci sau iarmaroc (din germ. Jahrmarkt = tirg anual) este forma caracteristică a comerțului feudal. Pentru comerțul exterior au funcționat și tirguri la hotarul țării pentru ușurarea schimburilor. Despre un asemenea bilci la hotarul cu Transilvania vorbește un document dat de Basarab vodă Țepeluș prin anii 1480-1482.⁴ Nu este desigur vorba de un bilci pe crestele Carpaților, ci într-o așezare omească apropiată de hotar, cum ar fi de pildă Rucăr sau Cîmpulung — atestat documentar începînd din prima jumătate a sec. XVII — să fie o reminiscență a celui din sec. XV. În sec. XVI sînt de amintit în Moldova iarmarocurile de la Hotin (1564)⁵, „care la început se ținea la Boto-

1 C. ȘERBAN, *Contribuții cu privire la problema pieței interne a Țării Românești și Moldovei în timpul feudalismului dezvoltat (sec. XV-XVII)*, în „STUDII”, XVII (1964), nr. 1, p. 28.

2 Dr. I.N. ANGELESCU, *Evoluția economică a țărilor românești*, vol. I, București, 1916 (pe copertă, 1918), p. 125; V. COSTACHEL, P.P. PANAITESCU, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XV-XVII)*, București, III, București, 1964, p. 662.

3 *Istoria României*, III, București, 1964, p. 662.

4 GR. G. TOCILESCU, *534 documente istorice...* București, 1931, p. 134-135.

5 M. GUBOGLU, *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, București, 1961, p. 36, nr. 100.

șani“ apoi a fost mutat la Lențești, iar în ianuarie 1579. „de prietenia craiului «polon», Petru Șchiopul a hotărât **„ca iarmarocul să se țină la Șipinți și tot acolo să fie depozitul pentru neguțătorii noștri“**“⁶.

În formarea bilciurilor a avut un rol însemnat și biserica. La anumite sărbători, la biserici sau mănăstiri, se aduna multă lume din satele vecine, care avea prilej ca după ceremonialul liturgic să facă și un schimb de produse. Este de reținut că marile bilciuri europene au apărut pe lângă biserici sau mănăstiri⁷. O asemenea adunare se numea sobor sau **sbor**, acesta din urmă denumind și locul unde se adunau cei interesați în schimbul de produse, **bilciul** (în Țara Românească) sau **iarmarocul** (în Moldova). Acești termeni sînt sinonimi cu cuvîntul **tîrg** (de origine slav ca și cuvîntul **sbor**) rămas din epoca mult anterioară formării statelor feudale românești, cînd exista doar schimbul local între satele aceleiași văi. Cît privește cuvîntul bilci el are o origine ungurească⁸.

Bilciurile se formau nu numai în vatra mănăstirii, ci și pe moșiile acestora cum o demonstrează un act din 1588, prin care mănăstirea Spas din Iaroslavi solicita țarului să aprobe înființarea în satul ei, Eremitovo, a unui tîrg în fiecare simbătă, fiindcă satul **„este departe de oraș și tîrguri cu cite 20 și 30 și 40 de verste, și țăranilor din acest sat le este departe să meargă să neguțătorească“**. Se mai cere țarului să aprobe concesionarea vămii tirgului unui țăran, ceea ce se acceptă⁹. Actul nu se referă la țara noastră, dar izvoare interne din sec. XVII-XIX atestă faptul că domnitorii țărilor române lărauăzeau mănăstirilor venitul vămii domnești pentru a le întări situația materială.

Dacă la început lumea se aduna pe la mănăstiri în scop mai ales religios, cu dezvoltarea societății mănăstirea trece pe plan secundar, principală rămînînd adunarea pentru tîrg (sbor) la o anumită zi de sărbătoare¹⁰. Tirgurile periodice, bilciurile, au jucat un important rol economic în istoria noastră pînă la jumătatea sec. al XIX-lea ele constituind forma caracteristică a comerțului medieval și predominînd asupra celui permanent din orașe, ca urmare a slabei lor dezvoltări¹¹. Marile bilciuri au funcționat și în orașe sau în preajma lor. În afară de cel moldovean din Botoșani, de care am amintit, este de menționat cel din Cîmpulung-Muscel, a cărui vamă a fost dăruită de Matei Basarab mănăstirii lui Negru-Vodă de aici, începuturile lui fiind anterioare sec. XVII. În afară de mănăstiri și orașe, bilciurile au luat ființă în aglomerările rurale mai mari, pe traseurile de comerț de tranzit, în regiunea podgoriilor etc.

Bilciurile anterioare sec. XVII s-au format spontan **„de ani nepomeniți“** — cum se afirmă într-un act din 1820, sau **„să face pă această**

6 Colectiv, *Relațiile istorice dintre popoarele U.R.S.S. și România*, vol. I, 1408-1632, Moscova, 1960, p. 71 (trad. română).

7 DR. GHERON NETTA, *Bilciurile în comerțul nostru*, București, 1939, p. 4.

8 P.P. PANAITESCU, *Interpretări românești*, București, 1947, p. 212-213.

9 D. GRECOV, *Țăranii în Rusia*, București, 1952 (trad. rom) p. 555.

10 GHERON NETTA, *Evoluția istorică a tirgurilor periodice*, București, 1935, p. 9.

11 P.P. PANAITESCU, *Interpretări românești*, p. 212.

moșie de sint trecuți peste 300 de ani" (Doc. din 1830, relativ la moșia Vernești și târgul Valea Teancului). La sfârșitul sec. XVII, C. Brincoveanu construind splendida mănăstire Hurez o înzestrează cu moșii și alte bunuri. Cu acest prilej pune să se facă un han la Craiova și „am făcut bilciul..., care acest bilci nu era mai înainte vreme". Și declară că l-a făcut „pentru folosul țării și al neguțătorilor, și pentru întărirea mănăstirii". S-a cheltuit și o sumă de bani pentru „prăvăliile bilciului"¹². Pentru bilciurile nou înființate fie pe moșii boierești, mănăstirești sau moșnenești (megieșești) era absolut necesară aprobarea domniei, interesată în înființarea lor pentru vama domnească și lărgirea pieței interne¹³. În sate, comerțul intern era condiționat de existența bilciurilor și domnia nu putea nesocoti această situație, ca urmare a slabei legături dintre sat și oraș, a drumurilor impracticabile, etc.¹⁴. Dar foarte interesați erau feodalii stăpîni de moșii, să se organizeze bilciuri pe domeniile lor, căci aici își puteau lesne vinde produsele lor, apoi încasau venituri substanțiale de la negustori, de la oborul de vite, și din monopolul vânzării vinului și rachiului; din chiria localurilor și prăvăliilor. Cînd un domn voia să satisfacă pe un boier favorit, îi acorda dreptul de a întemeia un bilci pe moșia sa sau strămuta un bilci din alt loc pe posesiunea acestuia¹⁴ bis. Beneficiile bilciurilor pe o moșie îndemna pe stăpîn să solicite de la domn privilegiul de a se face pe acea moșie mai multe bilciuri, numărul lor ajungînd pînă la 12 pe an.

Socotim necesar, înainte de a ne ocupa de Valea Teancului, să menționăm cîteva târguri periodice mănăstirești. Pentru mănăstirea Sinaia, spătarul M. Cantacuzino ceruse să se aprobe facerea unui târg săptămînal la Urlați, marțea, dar Vodă Brincoveanu nu a acceptat, fiindcă în acea zi se țineau târgurile de la Ploiești și Tîrgșor, însă a încuviințat ca să se facă la Urlați „tîrg slobod toamna, pe vremea culesului în 4 săptămîni", în fiecare marți, poreclit Tîrgul Cucului. După Brincoveanu, spătarul Cantacuzino obține de la Ștefan vodă Cantacuzino autorizația de a muta târgul de la Urlați la Negovani și să se facă în fiecare marți. Nic. Mavrocordat văzînd că se strică „tîrgurile cele vechi" Ploiești și Tîrgșor, cum și „vama Gherghiței", care era domnească, a desființat târgul de la Negovani¹⁵. Grigore II Ghica, confirmă hrisovul lui Mavrocordat, hotărînd totodată ca vinăricerii și căpitanul de Ploiești să nu mai facă 1-2 târguri la Urlați peste cele 4 ale Sinaiei¹⁶. M-reă Colțea avea un bilci la Stelnică-Ialomița, însă în august 1733 Gr. Ghica l-a mutat pe altă moșie a Colței, Lichirești (viitorul oraș Călărași), cu durata de la Rusalii la Duminică mare (7 zile), cu privilegiu de a strînge toate veniturile bilciului, de a monopoliza vânzarea vinului și rachiului și de a lua de la carele neguțătorești cîte 9 bani, și să aibă și 20 de oameni scutiți

12 Arh. Stat. București, Peceți, nr. 90; cf. și I. IONAȘCU, *Contribuții la istoricul mănăstirii Hurez, Craiova, 1932*.

13 GHERON NETTA, *Bilciurile*.

14 P.P. PANAITESCU, *Viața feudală...* p. 61.

14 bis. D.Z. FURNICĂ, *Documente privitoare la comerțul românesc, (1473-1838)*, București, 1931, p. XI.

15 În 1779, „zborul" de la Valea Negovanilor funcționa, și Alex. vodă Ipsilanti confirma m-rii Sinaia vama acestuia.

16 I. IONAȘCU, *Mănăstirea Tîrgșor, București, 1938, p. 49.*

de dări¹⁷. La 1748 iunie 7, Gr. II Ghica aflind că la județul Vlașca „nu iaste un tirg peste an..., precum toate județele au tirguri de să face în fieștece săptămână cîte o zi peste an“, aprobă să se facă un asemenea bileiul de la satul Babele (unde era o mănăstire), moșia mitropoliei fiindcă este în mijlocul județului aproape de căpitănia ot Podu Doamnei“, stabilind să fie în fiecare joi, și „nici vameș, nici căpitan, nici alții să nu se amestece la vama aceluia tirg, nici la ERBĂRITUL scaunelor de vitele ce s-ar tăia acolo în ziua de tirg...; nici CĂMANARIU să nu se amestece la acel tirg“, afară de omul mitropoliei, el „va lua vamă de la toate după obicei, precum și la alte tirguri“. Nimeni, nici ispravnicii județului să nu poată vinde vin sau rachiu, ci să se vîndă numai vinul mitropoliei de oameni învoiți de ea.¹⁸

Și episcopia de la Buzău avea un bilci ce se făcea în ziua de 24 iunie (Nașterea sf. Ioan) sărbătoare numită popular **Drăgaica**. În vara anului 1793, Ianache Văcărescu mare spătar, mergînd la Buzău în „întîmpinarea marelui sol“ al Rusiei, primește poruncă domnească ca să cerceteze neînțelegerea dintre episcopie și negustorii de la tirgul Drăgaica. El arată că tirgul e departe la o jumătate de ceas de orașul Buzău, și e așezat pe locul episcopiei. Spătarul a întrebat pe unii boieri ce au fost ispravnici ai județului „dacă a mai fost tirg înainte de a se dărui episcopiei“ și i-au răspuns că „a mai fost și se făcea aici în orașul Buzăului“.¹⁹ Deci e vorba de un vechi bilci orășenesc. La 28 august 1778, Alex. Ipsilanti a „miluit“ episcopia „cu tirgul ce se făcea la Buzău pe an odată la 24 iunie, care ține 3 zile“, luîndu-l astfel din folosința orășenilor și interzicînd ispravnicilor și altor dregători domnești să se amestece la veniturile acestui bilci, episcopia urmînd să ia „vama cea obișnuită și alte obiceiuri ce vor fi la tirgul acesta, după cum s-au luat și pînă acum“; nimeni să nu vîndă vin sau rachiu fără știrea episcopului.²⁰ În 1779 mai 28, Ipsilanti poruncește ispravnicilor, în legătură cu bilciul Drăgaicei, alierosît episcopiei, ca nici alți slujbași, nici ei să nu ia ceva „cu vreun nume de obicei..., fiindcă și vama și vinzarea vinurilor și toate altele sînt ale episcopiei“. Totodată le mai poruncește să aibă grijă „să nu se întimple niscareva gîlcevuri între norodul ce se va aduna“.²¹ Dania făcută de Ipsilanti va fi întărită în 1782 dec. 26 de Nicolae Caragea vodă²², de Mihai Suțu în 1784 septembrie 25.²³ și de Alex. C. Moruzi în 1793 august 19.²⁴ După trei zile, Moruzi aprobă anafora prezentată de spătarul Văcărescu, care cu două luni înainte cercetase conflictul dintre episcopie și negustorii veniți la bilciul Drăgaica, în legătură cu prețul prăvăliilor făcute de episcopie și chiriile încasate de la negustori. După ce s-a informat asupra cheltuielilor cu facerea prăvăliilor și cu paza negustorilor, Văcărescu

17 G.P. SAMARIAN, *Istoria orașului Călărași—Ialomița de la origini pînă la anul 1852*, București, 1931, p. 35.

18 Arh. Stat. Buc., *Mitropolia Țării Rom. pac. CXVIII — 12*, orig.

19 Acad. R.S.R., *pac. CXXVI—46*, orig.

20 Arh. Stat. Buc., *ms. 171, f. 15-17*.

21 Acad. R.S.R., *pac. CXXVI — 36*; orig.

22 Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzău, pac. IX — 1*, pergament.

23 Ibidem, *pac. IX — 2*.

24 Ibidem, *pac. IX — 3*.

a reușit ca negustorii să accepte a plăti chiria prăvăliilor „dă trei mîni..., mîna dintîi cîte taleri 3 $\frac{1}{2}$ a doua 2 $\frac{1}{2}$ tl. și mîna a treia 1 $\frac{1}{2}$ tl. Pentru anul viitor, fiecare negustor să arate ce fel de prăvălie dorește și ce chirie vrea să dea²⁵.

Fiindcă episcopia se plînsese domniei că abuzurile comise de un odobașcă și 30 de neferi, apoi de un bașbeșleagă cu 90 de neferi, veniți pentru baza bilciului și stînd cîte 15 zile „pe tainat de la episcopie“, cînd tîrgul ținea doar 4 zile, plus abuzurile dregătorilor din județele Rîmnic, Buzău, Prahova, Saac și Ialomița, cu neferii lor „pretinzînd ale mîncării și băuturii“, ceea ce face ca episcopia să cheltuiască mai mult decît încasa, în vara anului 1797 același domn Al. Ispilanti hotărăște să ia bilciul din folosința episcopiei și să-l dea la „orfanotrofion“, neacceptînd cererea episcopului de a fi desființat²⁶. Totodată, grija de administrare a bilciului fu trecută asupra lui C. Ghica fost mare vornic²⁷. La 2 mai 1799, episcopia intervine la Alex. Moruzi să i se redea venitul Drăgaicii. Vodă cere un raport veliților boieri, printre ei fiind și C. Chica, mare vistier, căruia i se încredințase tîrgul. Episcopul a arătat că la început venea un beșbeșliaga cu puțini neferi și un zapciu spătăresc, dar cutimpul numărul acestora s-a mărit enorm, s-au mai adăugat și „zabeții“ județelor amintite, ajungîndu-se ca cheltuielile să depășească simțitor veniturile, fapt ce a silit pe episcop să facă propunerea din 1797. Acum se roagă să fie redat episcopiei privilegiul bilciului, dar să se reducă numărul paznicilor trimiși din București, cu care cerere a fost de acord și C. Ghica. Veliții boieri propun să se reda episcopiei Drăgaica, paznicii să stea aici de la 18 la 26 iunie și să li se fixeze „tainatul“. La 10 mai, Moruzi redă Drăgaica episcopiei²⁸. În acest an, episcopia a încasat 3 300 de taleri și a cheltuit 2 600, realizînd un venit net de 700 taleri²⁹. În anul 1809, pe vremea administrației ruse, este numit „efor“ asupra bilciului de la Drăgaica „chiar dumnealui vistierul Grigore Romanitis“³⁰. Din cîte știm, tocmai la 21 dec. 1827 se mai judecă un litigiu în legătură cu Drăgaica, între vameș, episcopie și vameșul carvasaralei (din București) de către vestitul legist Nestor mare log., acesta arătînd că în hrisoavele episcopiei se menționează vama pămîntului pe care s-o ia episcopia, nu și vama trecătorii (a mărfurilor ce se trec peste graniță), încasată de vameșii domnești care dau „cărțulie pentru scoaterea din țară“, și „carvasaraua din București“ să trimită omul său „pentru mărfurile ce le vor ridica de acolo și se vor duce la alte țări străine, ca să le vămuiască, precum le-au vămuit din vechime“³¹. De menționat că episcopia mai avea un bilci pe moșia sa Cislău, înființat sub ocupația austriacă la 29 octombrie 1790 la cererea negustorilor și vătafului de plai, motivînd divanul Țării Românești în frunte cu episcopul Cozma

25 Acad. R.S.R., CXXVI — 46.

26 În 1798, Drăgaica era asupra „Casei orfanilor“, putea vinde și episcopia, fără a plăti vamă și chiria locurilor unde vinde, Arh. Stat Buc., ms. 37, f. 149 v-150.

27 V.A. URECHIA, *Istoria românilor*, VII, p. 105.

28 Acad. R.S.R., pac. CXXVI — 48, orig.

29 Arh. Stat. Buc., *Episc. Buzău*, IX — 5, orig.

30 V.A. URECHE, *Ist. rom.*, XII, p. 367.

31 Acad. R.S.R., CXVII — 35, orig

și alții, alături de Enzenberg și Merkelius, că bilciul este „spre folos la venitul cămării împărătești” și poruncindu-se ispravnicilor să vestească pe negustori și locuitori „să-și aducă mărfurile lor spre a-și face alisveris, neopriți”. Însă li se atrăgea atenția ispravnicilor, orînduind o zi cînd nu e tîrg în celelalte locuri, ca să nu sufere bilciurile mai vechi din apropiere³². Aceasta a fost de totdeauna condiția înființării unui tîrg periodic nou, să nu coincidă ziua de tîrg cu a altuia din apropiere, stabilindu-se ca între localitățile cu bilci să fie o distanță de 7-8 ceasuri de drum.

Drăgaica era unul din marile bilciuri ale țării, la care veneau negustori și „din locuri mai depărtate”³³. Un rol activ îl jucau negustorii din Brașov, documentele menționînd ades pe M. Țumbru, companist, macedonean și pe socrul său, Boghici, dintr-o familie de mari negustori brașoveni, în veacul XIX. În timp ce aceștia făceau tranzacții în Drăgaica, alți oameni ai lor făceau negoț la bilciurile de la Riureni³⁴ Vilcea, al episcopiei Rîmnic, și la Mizil. Într-o socoteală a lui Țumbru, din 1787, rezultă mărfurile în 12 poveri, pe care el și Boghici le vindeau la Drăgaica (coase, dril, civit, zahăr etc.), cumpărînd de aici boi. Veneau negustori din Imperiul otoman, căci Țumbru vinde unor aromâni din Șiștov (Bulgaria de azi) civit și piper³⁵. Pe la 1800, Țumbru cumpăra de la Drăgaica 400 de boi³⁶, în același timp arvunea în diferite părți ale Țării Românești 2 570 de piei de capră și cordovane lucrate³⁷. Și la Mizil vindea civit unui negustor bulgar din Ploiești primind în schimb tutun³⁸. La Mizil (Saac) funcționa iarăși un bilci mare, care dura 3 zile cu prăvălii și obor de vite, cu vama hărăzită la m-rea sf. Apostoli București. La 1825 erau în bilci 450 de prăvălii (număr mare) și se vindeau 2 000 de vite numai într-o zi din trei³⁹.

Valea Teancului. Bilciul sau tîrgul periodic de la Valea Teancului este un bilci anterior sec. XVIII, tradiția socotindu-l la 1830 ca fiind de peste 300 de ani⁴⁰. După cum s-a văzut, și bilciul Drăgaiceii e vechi, făcînd

32 Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzău*, pac. XXXIV - - 52.

33 V.A. URECHE, *Istoria rom.*, XII, p. 367.

34 În a doua jumătate a sec. XVIII, Riureni era unul din cele mai vestite bilciuri, atrăgînd negustori străini din „țara nemțească” și Turcia. Astfel la bilciul acesta (care se făcea la Sfînta Maria mică (8 sept.) și dura o săptămîină, s-au vîndut în anul 1796, 3 036 de vite, numai turcii cumpărînd 2 000 (Arh. Stat. Buc., ms. 33, f. 15, apud. M. CIUCA, *Importanța economică a bilciurilor în Țara Românească între 1700-1830*, (teză de licență lucrată sub îndrumarea noastră în 1967, rămasă din păcate în manuscris, p. 84). În 1819 veneau la Riureni numeroși turci ca să cumpere cai (N. IORGA, *Istoria comerțului românesc*, II, p. 134).

35 E. și D. LIMONA, *Aspecte ale comerțului brașovean din veacul al XVIII-lea. Negustorul aromân M. Țumbru*, în „STUDII ȘI MATERIALE DE ISTORIE MEDIE”, IV, (1960), p. 545.

36 Ibidem, p. 547. Erau foarte căutați și caii.

37 Ibidem, p. 543.

38 Ibidem, p. 545.

39 Arh. Stat. Buc., ms. 111, f. 29-30, doc. din 1825, aug. 5 (apud. M. CIUCA, ms. cit., p. 89).

40 Pachet *Valea Teancului*, nr. 22 (care se afla în arhiva Eforiei Civile, unde l-am cercetat cu 37 de ani în urmă). Împričinații din 1830 declarau că „după mărturisirea sineturilor moșiei Vernești”, tîrgul Valea cului se face „pe această moșie de sint trecuți peste 300 de ani”. Că se va fi menționat chiar cuvîntul *tîrg*, în documentele de acum 450 de ani pare puțin probabil.

du-se în oraşul Buzău înainte de 1778, cînd s-a dăruit episcopiei, care l-a mutat apoi pe moşia ei Simileasca, „la o jumătate de ceas de oraş“. Vom vedea cum episcopia va stărui în vremea ocupaţiei ruse, cînd episcopul Costandie „avea atunci mare putere“⁴¹ să mute bilciul de la V. Teancului la Gura Nişcovului, moşie a episcopiei.

În anul 1750, Grigore II Ghica dăruie spitalului său de la Pantelimon vama tirgului V. Teancului, deci exista. Asupra existenţei bilciului înainte de această dată stă mărturie catagrafia ţării întocmită în anul 1745 de Const. vodă Mavrocordat, care dacă s-ar fi păstrat, ar fi astăzi cel mai important izvor statistic privind Ţara Românească în prima jumătate a sec. XVIII. Chestionarul la care trebuia să răspundă ispravnicii s-a păstrat în „Condica de porunci“⁴² a aceluiaşi domn, cînd era în Moldova, înainte de a reveni în Ţara Românească. Răspunsurile trebuiau să răspundă la numeroase întrebări : hotarele ţării, ale ţinutului (indicîndu-se satele de limită), reşedinţele domneşti, mănăstirile (an de zidire, ctitori) schiturile, bisericile (de piatră, lemn), munţii, vămile, **tîrgurile** ; „scările, adică drumurile ce trec în ţara Ardealului de la ce sat pornesc şi la care sat intră în Ardeal). potecile „de picior şi de cal“ ; apele mari, din ce munte izvorăsc, pe lingă ce sate curg, ce afluenţi primesc şi în ce riuri se varsă ; apele mici, **dealurile cu vii** şi fără ; movilele, ripele ; „văile mari şi cu pădure sau cu cîmp“ ; vilcelele, pădurile, tufarile⁴³, luncile, cîmpiile de şes şi deal, poenile, bălţile, heleşteile ; vadurile pe la apele unde nu sînt poduri ; **menzilurile** (locurile de popas al poştelor, de unde şi numele ulterior al oraşului Mizil, a fost mai întîi staţie de poştă medievală), „**siliştele**, adică **moşiile unde au fost sat** şi acum este pustiu“ ; moşiile mănăstireşti, cele fără oameni, numele lor ; moşiile **velişilor boieri**, moşiile **boierilor al doilea**, ale **boierilor mazili** „adică cei ce au **boerie al treilea**“ ; moşiile răzeşilor⁴². Am socotit util să dau acest chestionar pentru a se înţelege perfectă orientare a acestui domn fanariot în problema cunoaşterii geografice şi istorice a ţărilor române.

În anul 1793, stăpînul locului pe care se făcea bilciul şi-a făcut o circumă aici pentru a-şi vinde vinul, dar vameşul care arendase vama bilcului i-a distrus circumă pretinzînd că el a arendat tirgul cu condiţia ca nimeni dintre stăpînii pămîntului să nu poată vinde vin în bilci. Costea polcovnicul, moştenitor al boiernaşilor Cîrloveşti, vechii stăpîni ai moşiei, s-a plîns domnitorului Al. Moruzi, ispravnicii primesc poruncă să cerceteze, şi găsesc că polcovnicul are dreptate şi vameşul să-i refacă circumă. Domnul aprobă anaforaua ispravnicilor la 12 septembrie⁴³. Vameşul urmărind probabil să mute bilciul pe altă moşie, epitropia Pantelimonului, condusă de Dumitrache fost mare clucer prezintă dovadă, în anul 1794, că din vechime bilciul a fost la Valea Teancului, şi anume

41 Acad. R.S.R., *pac.* CXLVII — 199, doc. din 1819, iulie.

42 Această preţioasă condică se păstrează în Biblioteca Acad. R.S.R., În parte conţinutul ei s-a publicat de istoricul N. IORGA (*Studii şi documente*, vol. VI, Bucureşti, 1904). Chestionarul se găseşte la p. 235 (nr. 219). Cercetarea manuscrisului e dificilă, iar volumul citat este foarte rar, de aceea am găsit necesar să redăm întrebările chestionarului, care şi astăzi pot folosi cercetătorului.

43 Acad. R.S.R., *pac.* CXLVII — 85.

un extras „Din catagrafia moșiilor țării făcută din leat 1745 : Vernești, moșia lui Lefter Cirlova, biserică, vie, pădure, iar biserică, case, Valea Teancului cu bilciu, cîmp, puț pã vale”⁴⁴. Într-o anafora a veliților boieri din 25 mai 1794 se vorbește iarăși de „catagrafia făcută tuturor moșiilor țării” de C. Mavrocordat în „aprilie 1745” (deci aflăm și data lunară), precizîndu-se că aceasta „se află acum la biv vel clucer Dumitrache”⁴⁵, adică tocmai episcopul Pantelimonului, care a dat extrasul relativ la Valea Teancului. El este și autorul Cronologiei tabelare, atribuită greșit stolnicului C. Cantacuzino⁴⁶, și cronicarul războiului ruso-turc (1769 — 1774)⁴⁷, așa că preocupat de surse istorice, este explicabilă prezența la dînsul a catagrafiei. Murind în anul 1796⁴⁸, valoroasa catagrafie a rămas în arhiva spitalului Pantelimon, cum o arată un alt extras din ea⁴⁹, făcut de clucerul Dinu Predescu, episcop aici după 1807, relativ la moșia „Tora” a m-rii Lespezi, precizîndu-se că în 1745 se mărginea pe de o parte cu moșia Găgeni a paharnicului M. Bărbătescu, și pe de alta cu Voinești a m-rii Vintilă Vodă.

În vara anului 1798, alt vameș învoit de spital pretinde să aibă și monopolul vinzării băuturilor și să ia și havaetul pămîntului”, adică chiria de la negustori, altfel el mută bilciul pe o moșie alăturată. La plîngerea lui Costea clucer de arie, ispravnicii județului raportează lui C. Hangerli că vameșul nu are dreptate, el a închinat numai vama nu și dreptul de monopol al băuturilor și de încasare a chiriilor. Vodă aprobă anaforaua ispravnicilor⁵⁰. În august 1799, Al. Moruzi întărește hotărîrile domnești din 1793 și 1798, dar vameșul a încercat să încalce aceste hotărîri. Pînă la urmă Costea își impune dreptul, prin intervenția ispravnicilor, la dispoziția domniei”. Însă vameșii nu s-au lăsat impresionați de decizia domnească, alungînd din bilci pe oamenii lui Costea. Pe de altă parte, breslele de săpunari, măcelari, opincari și grădinari din județul Buzău se plîng domniei că Costea însoțit de slujitori le ia o dare mărită față de trecut, adică 2 parale de prăvălie în loc de una⁵². Vodă rînduiește pe episcop și pe ispravnici, medelnicerul I. Cirlova și șetrarul M. Arion, asupra plîngerii „isnafurilor”. La 4 octombrie 1799, aceștia raportează domnului că oamenii lui Costea au cerut cîte 2 parale „după obicei ce se urmează la un tîrg tot într-acest județ, carele se numește Săpoca”, dar nu le-au luat. Vodă dă raportul în cercetarea lui N. Brincoveanu și C. Cîmpineanu, mari logofeți, aceștia află că în 1798 Costea a căutat să ia numai el paraua locului, nesocotind dreptul și al altor moșneni ce aveau

44 Anexa 1.

45 I.C. FILITI, *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, 1919, p. 191, nr. 607.

46 N. IORGA, *Operele stolnicului Const. Cantacuzino*, București, 1901 }

46 N. IORGA, *Operele stolnicului Const. Cantacuzino*, București, 1901.

47 Această cronică a fost publicată de V.A. URECHE în *An. Acad.*

Rom.

48 I. IONAȘCU, *Lucruri noi despre cronicarul Dumitrache*, în rev. „IST. ROM.”, IX (1939), extras, p. 19. Data morții, după 12 febr. și înainte de 28 martie 1796.

49 Anexa 5.

50 Anexa 2.

52 Acad. R.S.R., pac. CXLVII -- 87 și 76.

52 Ibidem, nr. 77.

loc în bilci, vameşul s-a înţeles cu Dinu Vernescu şi cetaşii lui şi a mutat târgul pe moşia lor alăturată cu chirie de 20 taleri, dar să nu se amestece la vînzarea vinului. Acum, vameşul vrînd să facă bilciul tot la Zoreşti, Costea — prin mijlocirea episcopului — a determinat vameşii să mute târgul pe altă moşie a lui, Mirceşti, cu acelaşi aşezămînt ca şi al Vernescului. În urmă, Costea nu s-a ținut de aşezămînt⁵³. Faţă de această situaţie, Moruzi vodă dispune ca episcopul şi ispravnicii să recerceteze. Aceştia raportează că nedîndu-li-se şi moşnenilor din partea locului au consimţit să fie mutat bilciul la Zoreşti, moşia lor ; în această toamnă, Costea a reuşit să se mute bilciul pe o altă moşie a lui, Mirceşti, cu condiţia să aibă şi el o cîrciumă. Costea le-a cerut vameşilor o adeverinţă în acest sens, ca să poată invoca oricînd dreptul la vînzarea băuturilor, însă ei l-au refuzat. Cei însărcinaţi de domnie arată clar că paraua de loc o ia stăpînul moşiei ; că din vechime a vîndut vin cine a vrut⁵⁴, şi de la o vreme prin abuz vameşii au vîndut umai ei vin în bilci, pînă la anul 1793, cînd s-a hotărît ca numai Costea să vîndă vin ca stăpîn al moşiei⁵⁴. Dar pînă în anul trecut au avut vameşii o cîrciumă şi Costea alta, deci un compromis. Împričinaţii cerînd să-i judece divanul, Dimitrie Ghica v. ban, N. Brîncoveanu v. log., Constantin v. vor. şi un mare logofăt judecă la 1799 oct. 27 pe Costea cu vameşul Hristodor, care acesta din urmă şi în acest an a făcut bilciul pe moşia Mirceşti, propunînd ca târgul să se mute „acolo unde s-au făcut din vechime“ (Valea Teancului), Costea să-şi ia paraua de loc şi să vîndă nestingherit vin şi rachiu, iar Hristodor să plătească cheltuiala celui ce i-a adus la proces. La 2 noiembrie, Moruzi confirmă această anafora⁵⁵. Această hotărîre era în fond potrivnică spitalului Pantelimon, care avea hărăzită de domnie vama bilciului, de aceea episcopul lui, vornicul Ioan Florescu a făcut întîmpinare pe care la 31 ianuarie 1800, Moruzi a trimis-o spre cercetare vel log. ţării de jos⁵⁶. După cîteva luni, clucerul Costea văzînd că vornicul Florescu — care primise anaforaua marelui logofăt — nu răspunde nici că e mulţumit, nici că va face „apelaţie“, face o nouă jalbă la domn, şi acesta — la 23 aprilie — porunceşte la vataful de divan să meargă la Florescu să-i ceară anaforaua şi să răspundă de este mulţumit sau face apel⁵⁷. Nu cunoaştem răspunsul dat de Florescu, dar avem adeverinţa lui, din 1800 iulie 5, în care arată că a vîndut vama bilciului de la Valea Teancului cu 600 de lei ca să urmeze ca şi „în anii trecuţi“ şi să nu scoată „vreun obicei nou“, care ar păgubi spitalul⁵⁸. Această convenţie n-a operat decît în anul 1800, căci în septembrie 1801 vameşii se plîng lui Moruzi faţă de încălcările lui Costea, arătînd că ei au cumpărat de la spital vama, dar Costea nu-i îngăduie să facă ei prăvăliile, căci însuşi vodă o hotărît ca vînzarea de vin şi paraua de loc să

53 Ibidem, nr. 79 şi 88. Anaforaua marilor logofeţi are data 1799 octombrie 12.

54 Ibidem, nr. 80.

55 Ibidem, nr. 90.

56 Ibidem, nr. 81.

57 Ibidem, nr. 82.

58 *Valea Teancului*, doc. nr. 2.

fie a stăpînului moșiei, „iar dă prăvălii nu oprește pă vameși“. Prin purtarea lui Costea, spitalul nu poate lua mai mult de 50 sau 60 de lei pe an, de aceea ei propun „să se facă prăvăliile pe alte părți de moșie, tot în locul cel vechi“, dar aceasta rămîne s-o rezolve în viitor episcopul spitalului, deocamdată ei roagă să strîngă ei „adetul“ la prăvălii, „ce au fost obicinuit al vămii“. Moruzi poruncește ispravnicilor, la 27 septembrie, să cerceteze „pentru pricina prăvăliilor, cum s-a urmat obiceiul, de cine adică se făcea în toți anii, și cine lua adetul prăvăliilor⁵⁹. Nu avem un act care să răspundă rezoluției domnești. Doar un document din 1802 august 14 vorbește că stăpînul locului are drept să vîndă vin și rachiu⁶⁰. Abia la 8 noiembrie 1803, de bună seamă în urma delegației dată de Const. vodă Ispilanti, marele vornic Barbu Văcărescu, vinăriceșul județului Buzău, face o anafora la pricina dintre Costea clucerul și Hristodor vameș, din care rezultă că Costea pretindea 415 taleri de la 105 prăvălii mari, 210 taleri de la 70 de prăvălii mici și 100 taleri parale de loc, în total 725 tl. pe anul 1801. La fel 725 tl. pe anul 1802, plus 90 de tl. pentru vînzarea vinului făcută pe numele episcopiei (care apare pentru prima dată amestecată la tirgul Valea Teancului). Pentru anul 1803 sumele sînt mai mari : 500 tl. pentru prăvăliile mari, 300 tl. pentru cele mici : 150 tl. paralele de loc și 60 de lei pentru vînzarea vinului⁶¹. La 9 noiembrie, la jalba episcopului, C. Ispilanti poruncește lui B. Văcărescu v. vor. să cerceteze pricina dintre Costea și moșnenii din Vernești cu episcopia pentru moșia, cîrciuma și bilciul de la Valea Teancului, căci Vodă hotărîse ca banii strînși de oamenii episcopiei să se ia de ispravnici, însă acum fiind vornicul Văcărescu aici, să poruncească a le cerceta toate documentele și să-i împăciuiască. În caz contrar, nemulțumirii să primească soroc pentru a merge la divan⁶². Ce s-a mai petrecut în anul 1804 nu știm. Însă în 1805 iulie 26, firește la o nouă plîngere a clucerului Costea împotriva lui Hristodor biv ceauș spătăresc, Ispilanti poruncește veliților boieri să cerceteze și aceștia au găsit cu cale ca stăpînii „moșiei să vîndă vin și să-și ia paraoa de loc, iar „facerea prăvăliilor și oborul“ să fie pe seama omului spitalului⁶³. Vodă aprobă anafora la 12 septembrie 1805⁶⁴.

În timpul ocupației rusești, bilciul de la Valea Teancului a fost mutat la Gura Nișcovului, la Valea Teancului făcîndu-se tirg numai de la 15 august la 14 noiembrie, și numai duminica, pe cînd în anul 1807 la Gura Nișcovului s-a făcut în toate duminicile din an. În 1808, probabil la protestul spitalului Pantelimon, negustorii și locuitorii din jud. Buzău solicită divanului ca și în acest an bilciul să se facă la Gura Nișcovului, căci aici e loc bun, cîmp și plaiuri, și îndestulare de apă, căci

59 Ibidem, doc. nr. 3.

60 Acad. R.S.R., pac. CXXVIII — 206.

61 Ibidem, pac. CXLVII — 190.

62 Arh. St. Buc., Episc. Buzău, pac. X — 119.

63 Anexa 3.

64 Anexa 4. La 20 aug. 1805, Gh. Vernescu pune vechil — la 20 aug. 1805 — sîn judecata ce are cu „biv vel căminar Nestor“ episcopul spitalului Pantelimon și Hristodor, ce au fost vameși, pe dumnealui nenea Costea clucerul (Acad. R.S.R., pac. CXVII — 83).

tîrgul începe de sîmbătă și pînă duminică seara, pe cînd Valea Teancului este loc „plin de semănături, fără de garduri, nu are sat“, „și este mare lipsă de apă, căci vin oamenii duminică dimineața și la vremea prînzului, cînd este temeiul tîrgului, de nevoia apei se strică tîrgul și se face aliș-veriș prea puțintel“. La 16 august 1808, divanul hotărăște ca tîrgul Valea Teancului să se facă în toți anii la Gura Nișcovului, pe moșia episcopiei; ispravnicii să facă înștiințările necesare, iar vameșii să facă prăvăliile⁶⁵. Dintr-un document din 1813 ianuarie 20, aflăm că din cauza ostașilor ruși veniți în orașul Buzău, s-a mutat tîrgul de aici la Nișcov, iar la Buzău nu s-a mai făcut tîrg. Actul marelui logofăt s-a redactat în urma cererii locuitorilor din plaiul Nișcov și a episcopului de a face duminica tîrg la Nișcov „căci sint departe de tîrgul Buzăului“ unde se face tot duminica, iar tîrgul Săpoca, ce se face joia, le este peste mină, căci trebuie să treacă Buzăul, care deseori este mare. Vodă hotărăște ca tîrgul de la Nișcov să se facă marțea, joia la Săpoca, și duminica la Buzău⁶⁵.

Întrucît bilciul de la Valea Teancului funcționa numai toamna, la culesul viilor, și numai duminica se pare că el și-a continuat activitatea totuși după decizia domnească din 1813. În 1816, Ioan vodă Caragea dă dispoziții biv vel căminarului D. Ghica să cerceteze plingerea slugerului N. Greceanu, ginerele defunctului clucer Costea, împotriva episcopiei, ce-și face o cîrciumă nu pe locul ei,⁶⁶ iar în 1819 Ilinca Greceanca slugerea se plîngea domniei că episcopia a intrat în stăpînirea unei părți din moșia Vernești, în vremea ocupației rusești, cînd episcopul avea mare putere⁶⁷.

În anul 1820, slugerul N. Greceanu și alții fac plingere către Alex. vodă Suțu ca la bilciul Valea Teancului, ce se face toamna pe moșia lor „de ani nepomeniți“, vameșii rînduiți de spitalul Pantelimon să ia numai vama, nu și chiria pămîntului pentru prăvălii. Vechilul spitalului ceru să scape de atîtea judecăți și să aprobe domnul să se mute bilciul pe altă moșie, așa cum hotărîse C. Ispilanti în 1805. Plingerea fu dată în cercetarea velișilor boieri, care la 6 iulie 1820 arată în anafora că vameșii n-au a se amesteca nici la vînzarea băuturilor, nici la „avaetul prăvăliilor, fiindcă în hrisoavele spitalului se stabilește „să ia de la acest tîrg numai ceea ce era a domniei, adică vama“, pentru că celalalte venituri sint drepturi ale stăpînitorilor moșii“. Argumentul spitalului, că în mulți ani vameșul a făcut prăvăliile și a luat chiria lor, nu este valabil, „că aceea au fost o hrăpire nedreaptă din pămînt strein, în vremea neputinții stăpînitorilor moșii“⁶⁸. Pe baza acestei anaforale, neconfirmată însă de domn, N. Greceanu scrie la 24 iulie 1820 medelnicerului G. Mărăcineanu că s-a scurtat timpul pînă la deschiderea bilciului și-l întreabă cite prăvălii s-au făcut în anul 1819, ce sat le-a făcut și cît li s-a plătit⁶⁹. La 27 iulie, Mărăcineanu scrie paharnicului Trăsnea, epitropul, amintindu-i că i s-a vîndut lui vama de la V. Teancului, a plătit și banii pe aceasta, și în

65 Acad. R.S.R., pac. CXXVI — 112.

66 Idem, pac. CXLVII — 196.

67 Ibidem, doc. 199.

68 Valea Teancului, doc. nr. 9.

zapis scrie că el să facă și să stăpânească prăvăliile, dar veliții boieri au răsturnat situația, cum se vede și din scrisoarea lui Greceanu, pe care i-o anexează. Dacă va rămîne situația așa, el nu se amestecă, să-i restituie banii și să trimită om pentru **vama domnului**, pentru că de la prăvălii erau bani mai siguri⁶⁹. La 1 august va începe construirea prăvăliilor, să stăruie a nu se aproba de domn anaforaua, iar de nu va reuși să trimită omul, căci la 20 august se începe tirgul⁷⁰. Episcopul Trăsnea a cerut lui Suțu vodă să fie aduși stăpînii de la Valea Teancului pentru judecată⁷¹. Printr-o altă plingere, el arată domnului că veliții boieri au nedreptățit spitalul⁷². În același timp, N. Greceanu și ceilalți moșneni roagă pe domn să întărească anaforaua veliților boieri. La aceasta, vodă poruncește ispravnicilor, la 30 septembrie, să strîngă cu foaie în scris venitul bilciului și să-l păstreze „depoziton“ pînă se va da hotărîrea domnească⁷³. La 10 octombrie 1820 și Mărăcineanu scrie lui Trăsnea ca venitul prăvăliilor („chiria și locu“) să se strîngă de omul spitalului, deci să obțină poruncă domnească în acest sens⁷⁴. A venit mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu din 1821, după înăbușirea ei țara a fost ocupată de oști turcești pînă în 1822, după care s-au instaurat domniile pămîntene, în Țara Românească fiind înscăunat Grigore Ghica. În mai 1823, căminarul Trăsnea face o plingere detaliată către domn, arătînd că pînă la 1793 spitalul făcea la bilciul de la Valea Teancului prăvălii, obor de vite, „punea vin și rachiu“, iar stăpînii moșiei luau paraua de loc. Așa s-a urmat pînă la 1820, cînd s-a dat anaforaua veliților boieri, care protejează pe stăpîni. Arată că stăpînii nu se folosesc de vînzarea băuturilor, ci iau de fiecare prăvălie 4 parale „și mai mult ch'ria locului“, iau „și dă fieșcare vită, roată, car și de altele ce se vînd în tirg... cîte 5 și 6 parale „și astfel stăpînii iau „havaet în toate zilele tirgului, iar, spitalul ia o dată la 3 luni pentru facerea prăvăliilor“. În 1820, ispravnicii au pus pe un Zoc polcovnic de a strîns venitul prăvăliilor și sînt și acum asupra lui 1 000 de taleri. Să fie adus și să-i dea în mîna lui G. Mărăcineanu. De nu se va aproba drepturile cerute, spitalul va muta bilciul pe altă moșie⁷⁵. Ghica a cerut marelui logofăt de Tara de jos, să cerceteze pricina, acesta raportează la 5 iunie, amintînd hotărîrea lui C. Ispilanti ca spitalul să aibă dreptul de a face prăvăliile, iar în cazul cînd moșnenii n-ar primi, spitalul să poată muta bilciul pe altă moșie apropiată. Pînă în anul 1820, spitalul s-a bucurat de această hotărîre, cînd s-au ridicat din nou la judecată slugerul Greceanu și alți moșneni, veliții boieri le-a dat cîștig de cauză, dar nu li s-a dat hotărîrea domnească. Atunci reclamanții au cerut domniei ca prin ispravnici să numească pe Zoc polcovnicul să strîngă venitul prăvăliilor, care a și încasat 1 000 de taleri. Consideră îndreptățită cererea lui Trăsnea ca is-

69 Ibidem, nr. 11.

70 Ibidem, nr. 12.

71 Ibidem, nr. 13.

72 Ibidem, nr. 14.

73 Ibidem, nr. 17.

74 Ibidem, nr. 18.

75 Ibidem, nr. 19.

pravnicul județului să oblige pe Zoc polcovnic a da lui Mărăcineanu cei 1 000 de taleri. La 10 iunie Ghica aprobă anaforaua, prin aceasta recunoscându-se implicit dreptul spitalului la venitul prăvăliilor.

După doi ani, veliții boieri delegați de domn la plângerea nouă a spitalului, dovadă că moșnenii nu acceptau hotărîrea din 1823, cer lui N. Greceanu să răspundă dacă el primește ca spitalul să facă prăvăliile „tîrgului Valea Teancului“ și să rămîie tîrgul pe moșia lui sau să se mute acest bilci pe altă moșie, răspunde că nu a găsit sineturile pentru acest tîrg și boierii să hotărască cum vor găsi cu cale⁷⁶. La 16 iunie veliții boieri socotesc că C. Ipsilanti a judecat bine la 25 septembrie 1805. Fiindcă moșnenii au cerut să li se aleagă partea lor de moșie, pe care se face bilciul, fiindcă numai Greceanu are voie să vîndă vin și să ridice paraua locului, veliții boieri l-au întrebat pe acesta de dorește să se facă bilciul pe moșia sa în condițiile stabilite de C. Ipsilanti vodă în 1805. Și slugerul Greceanu, s-a arătat nevoit să primească facerea tîrgului Valea Teancului în condițiile arătate⁷⁷. Pe la începutul lui august 1830, Elena Greceanu, văduva slugerului, Maria vistiereasa Vernescu și D. Marghiloman se adresează divanului judecătoresc, cerînd ca — acum cînd îngrijitorul, slăvitul nostru stăpîn (e vorba de administrația rusă țaristă) a găsit că „acea vamă, ce se urma prin toate orașele și satele, sînt o mare năpăstuire locuitorilor, care ajunsese la cel desăvîrșit catahrisis..., au ridicat-o și au rămas fieșcare slobod de a-și agonisi hrana — să se facă poruncă „a slobozi să ne facem prăvăliile acestui tîrg pe moșia, nebintuiți de nimeni“. La 11 august, „divanul judecătoresc al Prințipatului Valahiei“ îndreaptă jalba la marele logofăt al țării de sus⁷⁸. Nu cunoaștem conținutul anaforalei, dar s-a păstrat *catagrafia* întocmită în octombrie 1830 de toate prăvăliile făcute la tîrgul „Valea Teancului și de banii ce s-au încasat de la fiecare prăvăliaș, arătîndu-se marfa ce vindea și unde își avea locuința⁷⁹.

La 3 noiembrie 1830, N. Trăsnea a numit vechil în procesul cu casa Greceanu etc. pe economul spitalului⁸⁰. La 5 noiembrie, Iordache Golescu mare log. raportează divanului judecătoresc asupra celor cercetate. Fiindcă jeluitorii pretind ca să ia venitul de la Valea Teancului, Golescu — bazat pe hotărîrea din 1805 a lui Const. Ipsilanti — găsește îndreptățită cererea vechilului spitalului „de a muta tîrgul chiar pe moșia sf. Pantelimon“ și „prin publicații să se vestească aceasta la județele dimprejur“ că tîrgul Valea Teancului s-a mutat pe moșia spi-

76 Ibidem, nr. 20.

77 Ibidem, nr. 21. În declarația lui Greceanu (nr. 20) nu apare clar că acceptă, el declarînd că este „mare jale a sufletului, un om să-și vază dreptul pămîntului său luîndu-i-se de către altul“, dar negăsind sineturile, să decidă boierii cum vor crede. Cît privește desființarea taxelor vamale pentru toate mărfurile vîndute în interiorul țării, „prin tîrguri, bilciuri i orașe și sate“ ea s-a decis în anul 1829, rămînînd numai taxarea cu 3% a mărfurilor ce trec peste graniță, vama plătîndu-se la „schela“ de graniță (f. COJOCARU, *Documente privitoare la economia Țării Românești 1800-1850*, vol. I, București, 1958, p. 450, doc. 320.

78

79 Valea Teancului, doc. nr. 24.

80 Ibidem, doc. nr. 24.

talului, unde pot merge „a-și face alișverișul lor“, iar jeluitoarele să-și poată face tirg pe moșia lor „în alte zile..., la zile care nu sînt tirguri cu apropiere, ca să nu se pricinuiască supărarea tirgurilor vechi“⁸¹. Ce urmare s-a dat acestui raport, nu se știe. Doar la 17 noiembrie 1830, ispravnicul C. Facă, la plingerea lui N. Trăsnea către divanul săvîrșitor că stăpînii moșiei Vernești se opun ca spitalul să facă prăvăliile la bilciul de toamnă de la Valea Teancului, arată că și marea logofeție i-a poruncit să ia măsuri ca omul spitalului să poată face nestingherit prăvăliile, însă n-a putut aplica această măsură fiindcă stăpînii moșiei „făcuseră acele prăvălii încă pînă a nu se începe facerea tirgului“, dar a trimis pe condicarul județului la acel tirg, și față cu omul spitalului și cu stăpînii moșiei a făcut **catagrafie** „de toate prăvăliile și de toți banii havaetului ce va da fieșcare prăvălie“, iar banii vor fi strinși să fie aduși la ispravnicat, unde să „stea depoziton“ pînă se va da hotărîrea judecătii; care **catagrafie... iată** că trimise la cinstita logofeție“. Cît privește banii adunați, stăpînii moșiei nu au vrut să-i depună la ispravnicat, spunînd că-i țin la ei pînă la hotărîrea justiției, și de se va da dreptate spitalului, îi vor răspunde⁸². Nu cunoaștem cum se va fi pronunțat divanul săvîrșitor în această lungă și controversată chestiune, doar — după 6 ani — mai avem un act din 2 octombrie 1836 prin care supto-cirmuirea adeverește că a primit „din iratul tirgului V. Teancului al **moșnenilor Cirlovești**, care este supt secfestru“ 819 lei și 14 parale, pe care îi va păstra pînă se va slobozi secfestru“⁸³. Probabil că litigiul între spital și neamul Cirloveștilor continua. Este de observat faptul că Regulamentul organic a desființat havaeturile ce se percepeau de proprietari de la bilciurile de pe moșiile lor, recunoscîndu-li-se vînzarea vinului, rachiului, a cîrnii și pîinii. În urma propunerii lui Iordache Golescu s-a admis ca pentru chiria prăvăliilor, umbrarelor și coșarelor făcute de proprietari, negustorii să le plătească prin învoială o sumă, la fel, pentru locul necesar pășunatului vitelor. Oborul de vite este scutit de orice taxă⁸⁴. Dintr-un opis de dosare ale Primăriei Buzău, rezulta — în 1936, cînd l-am cercetat — că dosarul 37 din 1858 cuprindea hirtile relative „la desființarea tirgului Valea Teancului“⁸⁴. Un alt dosar nr. 41 din 1860 se referea la „desființarea Drăgaicei unde se află, și a se strămuta pe moșia orașului“⁸⁵.

Înainte de a încheia, dorim să analizăm sumar catagrafia din 1830, care este un izvor rar relativ la bilciuri, fiindcă nu s-au păstrat altele

81 Ibidem, nr. 22.

82 Ibidem, nr. 25.

83 *Analele parlamentare — Țara Românească*, vol. I, p. 30, 266. În Moldova, proprietarul lua *mortasipia*: 4 parale de cap de vită de la vînzător și 4 parale de la cumpărător pentru despăgubirea îmașului călcat de vite. (I.C. FILITTI, *Principatele române de la 1828-1834*, București, 1934, p. 174).

84 Desigur că dosarul, dacă s-ar mai fi păstrat, ne-ar fi dat unele lămuriri în legătură cu funcționarea lui, proprietarii, cauza desființării, etc. În 1870 însă, se tipărea la București o broșură „Iarmarocu Valea Teancului“, ceea ce ar însemna că ulterior s-a revenit asupra desființării.

85 Prin această măsură, tirgul Drăgaicei — mutat din oraș pe moșia Simileasca a episcopiei în 1778 de Alex. vodă Ipsilanti — revenea la vechiul său loc de funcționare.

care să indice nominal pe negustorii participanți, originea lor, câte prăvălii avea fiecare, marfa cu care veneau și cât plăteau. Erau 84 de prăvălii pentru care negustorii plăteau 1 349 de taleri și 2 parale, pe cînd în 1801 fuseseră 175 de prăvălii, și se încasaseră de proprietari 625 de taleri, deci în 1830 prăvăliile s-au redus la jumătate, însă prețul lor s-a dublat. Cu toată deprecierea monedelor, se poate bănuî că activitatea tîrgului scăzuse. În afară de prăvălii se notau în 1830 și 28 de „colibe“ (umbrare) și 10 „scaune“ de carne. În total 122 de unități de desfacere de produse. Participau din orașul **Buzău** 32 de negustori (cei mai mulți) cu următoarele mărfuri : țesături de mătase, cojoace, papuci și cisme, abale, unelte de metal (brașovenii), băcănii, confecții, articole de cofetărie. Din **Ploiești** 18 negustori cu : haîne, brașovenii, încălțăminte, șalvari. Cei 5 negustori din **București** aduceau : încălțăminte, pieptare de femei (tivilichii), șalvari, șei și cărți (librarul cunoscut, Iosif Popovici). Cei doi negustori din **R. Sărat** aduceau „bogascii“. Apare și cite un nume fără precizarea mărfii. Apoi unii negustori aveau 2 și chiar 3 prăvălii. Nu lipsesc meșteșugarii — negustori din sate : de la **Gura Nișcovului** 3 cojocari și 2 băcani ; de la **Lipia** 2 cojocari și unul din **Cindești**. Sînt prezenți și 2 măcelari din **Vernești**, 4 din **Potoceni** și 1 din **Mărăcineni**, cum și cite un tăbăcar din **Sărata, Nișcov** și **Potoceni** (aceștia în cele 10 „scaune de carne“). Nu se precizează totdeauna ce marfă vindeau cei din colibe (20) ; meseria lor e dedusă din atributul următor prenumelui. Găsim aici : din Buzău : 1 olar, 1 grădinar sirb, 1 rachier, 2 măcelari, 2 morari, 1 bogasier, 1 băcan. Sînt menționați și unii din Valea Teancului, Zorești, Negoșina, Lacu (?) fără precizarea mărfii. Din această catagrafie se desprinde constatarea că la bilciul Valea Teancului nu participau negustori din alte țări, iar din țară cei mai depărtați erau din București. Apare interesant faptul că din Mizil nu participă nici un negustor. Ar fi de cercetat în ce stadiu de dezvoltare se găsea această așezare omenească, dacă depășise faza de sat. Știu că în anul 1825 se făcea un bilci aici cu peste 400 de prăvălii, dar aceasta nu oferă siguranța că era un tîrg statornic format.

Concluzii. Din cele expuse, rezultă că bilciul de la Valca Teancului exista cu mult anterior sec. XVIII, și dacă în 1750 nu s-ar fi dăruit de domnie spitalului Pantelimon, s-ar fi știut mult mai puține lucruri despre el. Fără să aibă o prea mare sferă de acțiune, el a contribuit la dezvoltarea pieții interne, înlesnind schimbul între sat și oraș, căci țăranilor le era greu să meargă la distanțe mari ca să-și desfacă produsele și să-și procure articolele de care aveau nevoie, în special cele industriale. Pe lîngă latura pozitivă, bilciul acesta — ca și de altfel toate din evul mediu — a avut și una negativă ca urmare a exploatării feudale prin vamă, havaetul pămîntului, monopolul vinului, rachiului, cîrnii etc. L'tigiile necurmăte dintre stăpînii moșiei și vameșii spitalului Pantelimon au dus uneori la strămutarea bilciului pe o altă moșie, ceea ce nu a putut satisface pe participanți. Cu dezvoltarea relațiilor capital'ste, începînd din a doua jumătate a sec. XIX, bilciurile intră în decadență, ceea ce s-a întîmplat și cu cel de la Valea Teancului.

ANEXE

1794, Extras din recensământul Țării Românești făcut în 1745 din porunca lui Const. vodă Mavrocordat.

Din catagrafia moșiilor țării din leat 1745.

Vernești, moșia lui Lefter Cirlova: Biserică, vie, pădure, iar biserică, case, Valea Teancului cu bilciu, cimp, puț pă vale.

Leat 1794 s-au însemnat dă mine

Dumitrache clucer.

Apoi pă din jos sănt Zoreștii moșnenilor.

E.S.C., Valea Teancului, doc. 1.

2

1798 sept. 6 (Buzău). Ispravnicii Ioan Fălcoianu și Alecu Neculescu fac o anafora la plângerea biv vel clucerului Costea în contra lui Hristodor vameșul pentru dreptatea ce are Costea la târgul Valea Teancului, ce se ține toamna pe moșia lui, ca să vînză vin și rachiu, și să ia cite o para pentru loc de la fiecare prăvălie. Iar vameșul n-are drept să ia decît vama acestui târg, care a fost alierosită la m-reă Pantelimon.

Totodată, Hristodor, vameșul, vrînd să mute târgul pe altă moșie nu este liber să facă aceasta „că acest târg dă multă vreme și dîn vechime au fost nelipsit tot pă moșia d-lui (clucerului), fără de a se strămuta vreodată la altă parte, precum dele pliororie și cu o țudulă oi It... (alb) a răposatului Dumitrache biv vel stolc., dă cînd s-au făcut catagrafie și ocolnică țării, în zilele mării sale răposatului întru fericire Cosdn vvd Mavrocordat, și între alte moșii să coprinde și moșia Văii Teancului cu bilci, care bilci este acesta Valea Teancului, și niciodată nu au fost strămutat. Vama acestui târg, după vremi este alierosită la mrea Pantelimon (iar nu și moșia”. Epitropii vind anual numai vama, nu și dreptul de a vinde vin, rachiu sau havaetul pămîntului.

Se arată cum vameșii în urmă au primit să aibă numai vama târgului și atît. Târgul să rămînă pentru anul acesta pe moșia pe care s-a mutat, dar în viitor să nu se mai încuviințeze mutarea; el să se lină numai la Valea Teancului. Împričinații au primit această hotărîre.

★

La 23 oct. 1798, Cost. vodă Hangerli confirmă anaforaua ispravnicilor.

Acad. R.S.R., pac. CXLVII, doc. 86. Se afiă o anafora asemănătoare în acest pachet, doc. 89.

3

1805 iulie 26. Anaforaua veliților boieri în pricina de judecată dintre clucerul Costea și spitalul Pantelimon cu privire la târgul de la Valea Teancului.

Prea înălțate Doamne,

Din luminată porunca mării tale, vătă(ul) dă visterie au adus înaintea noastră pă cluceru Costea, cu jalba ce au dat pentru Hristodor biv ceauș spătărescu, zicînd că vama târgului de la Valea Teancului oi sud Buzău, fiind hărăzită dă luminații domni la mănăstirea sfîntului Pantelimon și în domnia mării sale Alex. vod(ă) Muruz avînd-o pîrîtul cumpărată și vîzîndu-l că nu-ș caută numai slujba vămii, ci să lăce stăpin și pă moșia sa, Verneștii, ce o are de zestre, pe care cade acest târgu, s-au judecat cu dînsul la măria sa mai sus pomenitul domn, și cu divan s-au hotărît ca să-ș caute Hristodor numai vama târgului ce o cumpără de la m-re, fiindcă atît îi coprinde și hrisovul dăniei, iar la drepturile moșii să nu să amestice. Încă pentru rea urmarea lui, l-au învinovățit măriia sa de au plătit și treapădul edechului ce au fost cercetător la fața locului. Și așa au rămas atunci jăluitoarul în pace și de vînzarea vinului și de obiceiturile locului.

Iar la leat (1)801, cumpărînd tot pîrîtul vama târgului și fiindu-o trei ani de rînd, în doi ani v'n n-au vîndut, fără numai avăetul locului, l-au luat, iar în al treilea an au pus și vin, cum că după jalba ce au dat mării tale, orînduîndu-se la dumnealui biv vel vornic Barbul Văcărescul, ce se afla cu vinăriciul la sud Buzău, și la dispoziția ispravniciei județului, s-au și înfățișat înaintea dumnealor și pîrîtul nu numai s-au părăsit,

ci încă în față au răspuns judecății cu împotrivire de nesupunere, și jăluitorul aflându-se bolnav, n-au putut să-ș caute.

Iar acum cere îndestularea dreptății sale, arătându-ne și scrisorile ce să coprind mai jos, dă prigonirea care au avut atât cu alți vameși de mai nainte, cât și cu pîrîlul, însă :

Leat 1793 septv. 12. Înștiințarea isprăvnicească întărită și de măriia sa Alexandru vodă Muruz, jăluindu-să clucer Costea, că vameșul de atunci i-au tăiat circiuma. I să dă volnicie să-ș facă vînzarea vinului și vameșul să-i facă circiuma la loc.

1798 septv. 6. Altă analora isprăvnicească întărită de răposatul domn Cost. vodă Hangeriu, cînd să jeluia clucer Costea că pîrîlul Hristodor vameșul în silnicie va să mute tîrgul pe altă moșie, ca să-l păgubească de puțină vînzare de vin, rachiul, și de o para ce lua de la prăvăliiași avael. Și fiindcă apucase vameșul de făcuse prăvăliile în alt loc alături, care cădea jumătate în moșie străină și jumătate în moșia clucerului, s-au învoit de a mulțumi vameșul pe clucer cu plată de bani pentru avaelul pămîntului după prăvălii, și vînzarea vinului i a rachiului, numai într-acel an, să fie jumătate a clucerului și jumătate a vameșului, iar la anii viitori să facă tîrgul tot pă moșia clucerului și vameșul să-și ia numai vama, iar vînzarea vinului i a rachiului și paralele prăvăliilor de loc, să fie ale stăpînului moșii.

(17)99 avgt. 22. Poruncă a mării sale, Alex. vod. Muruz, către ispravnic la jalba clucerului Costii, ca după mai sus numitele domnești întăriri, să nu îngăduiască pă vameși a face urmări împotrivă.

(17)99 octmv. 4. Anafora a părintelui episcop Buzăului i a trei boieri din partea locului, cum că au cercetat jălbile ce didese clucer Costea asupra vameșilor pentru vînzarea vinului, i vameșii asupra Costii tot pentru aceasta și neguțătorii tîrgoveți iarăș asupra Costii, că le face supărare mai mult decît ceea ce le este obicinuit, scriu că au oprit pă vameși de la vînzarea vinului, rămîind să-și aibă clucer Costea, iar pentru rachiul, adevărindu-se că au fost slobod a vinde oricine, așa au rămas a să urma. Cum și pentru jalba neguțătorilor cercetînd, au arătat neguțătorii că au avut obiceiul a da cîte o para de loc, iar Costea le-au cerut cîte două parale, dar nu le-au luat. Și așa au rămas a să urma tot după obiceiul ce au fost cîte o pară.

Apoi să vede altă analora a dumnealor vel logofeți întărită și de măriia sa Alex. vodă Muruz, ca să să cerceteze arătările ce au făcut aici vameșul că s-au așazăt cu clucer Costea, ca să facă tîrgul pă moșia sa, Mircești, iar nu la Zorești, unde îl făcuse în celălalt an, să-i dea tl. 20 și să aibă și circiumă, iar mai mult să nu se amestice.

(17)99 octmv. 18. Anafora a părintelui episcop și a doi boieri ce au fost orînduiți, răspuns la analoraa dumnealor veliților logofeți, că făcînd rugăciune vameșii de a-i lăsa clucer Costea să față tîrgul pă moșia sa și să aibă și vameșii o circiumă, au primit clucerul, însă cu acest așezămînt, ca să-i dea vameșii adevărîntă, i-au lăsat cu avael a vinde vin, și paraa de loc să o ia stăpînul moșii. Dar nedînd vameșii adevărîntă, a pornit clucer Costea jalbă asemenea și pentru vînzarea vinului care din vechime au vîndut cine au voi!, iar de la o vreme încoace au făcut-o vameșii zapt pînă la leat 93; apoi de atunci încoace au avut clucerul o circiumă și vameșii alta cu învoire, care analora să vede rîndu'tă la d-lor veliții boieri.

(17)99 noemv. 2. Hotărîre a mării sale Alex. vodă Muruz, făcută cu divan la analoraa d-lor veliților boeri, ca tîrgul acesta să să facă tot acolo la Valea Teancului în locul cel numit și orînduit în hrisoavele domnești și obocinuit din vechime, cum și pentru vînzarea vinului hotărăște măriia sa să fie slobod la toți părtașii cîți au părți de moșie la acest tîrgu, iar vameșii nici cu pricină de vreun obicei vechiu, nici după niscareva ponturi ale divanului, precum nici după privilegiul ce are m-re, să n-aibă a face vînzare de vin, nici el nici alții fără de așezămînt în scris cu stăpînul moșii, ci să-ș ia numai vama, iar rachiul să fie slobod a să vinde de vericine, după cum totdeauna slo-

bozi au fost și după cum au cerut și însuși stăpînul moșii ca să fie slobozi.

Așijderea și paraoa de loc făr-de altă cerere și supărare mai mult, stringîndu-se de stăpînul moșii, să să împartă între toți părtașii după analoghiia părții lor de moșie ce va avea fiecare, îndalorînd pã Hristodor vameșul, ca să plătească și treapădul mumbașirului, nu numai căci s-au dovedit unile arătări neadevărate și nedrepte, ci căci s-au găsit și în vină pentru mutarea și strămutarea ce au făcut tîrgului făr-de știre și poruncă domnească. După care hotărîre, zice clucer Costea că pã acel. lt. (1) 800 avătuțul prăvăliilor ce s-au făcut la acest tîrg l-au luat el, iar de atunci încoaice le-au făcut iarăș pîritul zapl.

Pentru care n-au lipsit iarăș a da jălbi și a-ș căuta, care jălbi ni le și arată, însă una cu lt. 802 avgt, către măriia sa Alex, vodă Șutul, buiurdisită către ispravnicii județului, după care zice clucerul că nu s-au făcut nici o energie împlîndu-să domnului mazilie și lui boală. Alta cu lt. 803 mai 28, dată către înălțimea ta și buiurdisită la ispravnici; și alta într-acelaș lt. octmv. 13, buiurdisită către d-lui vornic Barbu Văcărescu și către ispravnici, de la carii se vede înștiințare către măriia ta, cu lt. 803 noemv. 8, că în urma hotărîrii mării sale Alex, vodă Muruz, toți moșnenii ce avea părți în hotarul Verneștii s-au învoit ca la tîrgul Valea Teancului să nu aibă ei întru nimic amestec, ci numai neamul clucerului Costii, între care moșneni intră și neamul Lațcarinii, de la care zicea Hristodor că au cumpărat vadul cîrciumii, și de aceea au pus cîrciumă, după cum scriu dumnealor acest așezămînt scris cu lt. 801 septv. 19.

Arată dumnealor și venitul ce zice clucer Costea că au luat Hristodor de la tîrg în 3 ani. lt. 801, 802 și 803, lt. 2550 de la prăvălii i paraoa de loc și vînzarea vinului, scriind că Hristodor n-au voit să dea ascultare la cercetarea dumnealor, ci cu mare obrăznicie au strigat că nu primește judecata ce luc și că nici acea hotărîre domnească nu știe cînd s-au făcut.

Față fiind și Hristodor ceauș, răspunse că în doi ani n-au avut el vama cumpărată, ci pã lt. 801 au cumpărat-o un polcovnic Lefter cu Moise vâtafu și pã lt. 802 au cumpărat-o numai Lefter polcovnic. În cari ani s-au urmat într-acestaș chip, adică: toți cei ce avea moșie vindea vin și lua și paraoa de loc, iar prăvăliile le făcea vameșii. Iar în lt. 803 vama tîrgului au cumpărat-o el dimpreună cu Lefter polcovnic, și iar asemenea s-au urmat și atunci ca și în ceilalți ani, făr-de numai, zice Hristodor, că în lt. 803, cînd era el tovarăș la vama tîrgului, au cumpărat un vad de cîrciumă de la un Grigore Serea moșnean, ce avea parte de moșie stj. 150, unde făcînd cîrciumă au pus și vin cu știrea clucerului Costii, iar peste 2 săptămîni s-au dus ginerele clucerului la acea cîrciumă de i-au tăiat capul și au dus și pã cîrciumar la casa sa de l-au bătut.

După aceasta s-au arătat înaintea noastră și dumnealui căminarul Nestor, epistatul m-rii sf. Pandeleimon, cu jalba ce au dat mării tale și s-au orînduit iarăș la noi spre cercetare, în care jalbă zice că vama acestui tîrg au fost domnească și sînt 54 de ani de cînd s-au dăruit la m-re de către răposatul cîitor Grigore vodă Ghica și din cei din urmă luminați domni, cum și de către înălțimea ta, prin luminate hrisoave. Și de atunci și pînă acum, la vremea tîrgului grijește mănăstirea de face oboară și prăvălii pentru negustorii ce vin la tîrg, iar moșnenii pã a căror moșie se face tîrgul, n-au avut nici un amestec la aceste prăvălii, ci își iau chiria locului și vînd și vin, fără numai clucer Costea, unindu-să cu Hristodor -- cu mijloc viclean pentru ca să-și poată lua vre o poruncă domnească, s-au judecat la măriia sa Alex, vodă Muruz, făr-de a nu fi și vechilul mănăstirii față; au pornit și acum jalbă iarăș asupra lui Hristodor, făr-de a nu fi el cumpărătorul vămii nici în anul trecut, nici estimp și nici acum nu arată nimic pentru prăvălii, numai și numai ca să înșale judecata și cu vicleșug să ia vre o carte pentru prăvălii.

Și fiindcă mănăstirea are cu cuvîntul sădirii slăpinirea prăvăliilor de sînt acum 54 de ani, cere dumnealui căminarul să nu să păgubească spitalul și atîtea săraci bolnavi, din pricina unui om tulburător. Iar de nu să multămește clucerul Costea a lua chiria locului și a vinde vin după hotărîrea domnească ce are la mînă, să i să dea voe de la înălțimea la, ca să mute tîrgul la o moșie de alături, ce este tot acoloa aproape, ca să-și aibă m-reă folosul tîrgului, după cum zise dumnealui căminaru că și mai nainte de hotărîrea mării sale Alex. vodă Muruz, tîrgul acesta nu era stalornic la un loc, ci pe oricare moșie aciea împrejur vrea vameșul să-l mute și să învoia cu stăpînul moșii, acolo îl muta, care tîrg este orînduit a se face de la 15 ale lui Avgt pînă la 14 ale lui noemv., dar să face numai cît ține culesul viilor.

Așijderea zice d-lui căminaru că alți părtași ce au părți de moșie în Vernești, cum și sfinția sa părintele episcopul Buzăului, ce are a treia parte, nici odată nu s-au arătat nici să arată cu davagilie pentru prăvălii, fără numai clucerul Costea face această cerere, ca să păgubească spitalul.

După cum, întrebîndu-se și de noi sfinția sa părințele episcop asemenea arătate ne făcu, încă zice că clucerul Costea nu este moșnean, nici are vreo moșie multă într-acest hotar, ci este cumpărător cu 60 de stj., ce i-au avut Cîrloveștii de cumpărătoare și i-au dat clucerului Costii.

Iar clucerul răspunse că rămîind soția sa sârmană de părinți și impresurîndu-se această moșie de către unii alții, sînt 29 de ani de cînd se judecă spre a o descurca, precum zice că să dovedește din sineturile ce are, și că deși dumnealui căminaru ce au avut mănăstirea slăpinirea prăvăliilor ani 54, dar scoțîndu-să șapte ani a două răsmitiți, una a muscalilor și alta a nemților, și 29 de ani de cînd se judecă pentru această moșie, rămîn numai 18 ani ai stăpînirii ce au avut mănăstirea cu hrăpire mai mult decît îi scrie hrisoavele.

Deci, între clucerul Costea și Hristodor ceaș, zicem că cumpărînd Hristodor de la m-reă Panteleimon vama acestui tîrg, dinpreună cu oboarile i prăvăliile ce are m-reă obiceiul din vechime de le face la vremea tîrgului pentru trebuința neguțătorilor ce vin cu marlă la tîrg, bine au urmat Hristodor acestea, iar la paraoa de loc și la vînzarea vinului, de să va fi amestecat, este dator să dea stăpînilor moșii cîștigul ce va fi luat dintr-acestea. Pentru care să fie luminată porunca mării tale cu mumbașir de la zapciul cel orînduit ca să ia pă Hristodor de aici să-l ducă la d-lor ispravnicii județului să cerceteze la fața locului, față fiind și ceilalți moșneni ce au părți în Vernești, și ceea ce să va dovedi că au luat Hristodor în urma hotărîrii domnești din paraoa de loc și din vînzarea vinului ce sînt ale stăpînului moșii, să dea d-lor ispravnicii în scris, după care să-l apuce mumbașirul cu strînsoare să facă împlinire, însă pă anii ce va fi finit al vama, iar nu și pe anii ce au ținut-o alți vameși, ci pentru acei ani își va căuta clucerul Costea cu acei vameși.

Iar între mănăstirea sf. Panteleimon cu clucer Costea zicem că măcar că la alte tîrguri să urmează într-alt chip, dar fiindcă pentru acest tîrg scrie în hotărîrea mării sale Alex. vodă Muruzu, ca stăpînii moșii să ia numai paraoa de loc, iar mai mult nu și să aibă și vînzara vinului, și fiindcă și pentru mănăstire scrie în luminata hotărîre ca vameșii ce vor cumpăra vama acestui tîrg de la m-re nici cu pricină de vreun obicei vechiu, nici după niscaevor ponturi ale divanului, precum nici după privilegiul ce are mănăstirea, să n-aibă a face vînzarea de vin fără de așezămînt în scris cu stăpînul moșii, ci să-ș ia numai vama.

Iar d-lei căminarul, episcopul, zice că aceste prăvălii sau umbrare ce să fac la acest tîrg, mănăstirea le-au făcut dintru început și pînă acum în diastimă de 54 de ani și mănăstirea au luat și avaelul iar stăpînii moșii întru nimic la acestea nu s-au amestecat, după cum și sfinția sa părintele episcop Buzăului, ce zice că are a treia parte într-această moșie Verneștii, ne arată că nici sfinția sa nici alți moșneni, ce mai au părți

în numita moșie, vreo pretenție pentru prăvălii nici au făcut vreodată nici fac.

De aceea, judecata nu poate să strice o veche stăpînire a mănăstirii de 54 de ani. Ci rămîne la luminală hotărîrea mării tale.

1805 iulie 26.

Vel ban, R. G(olescu); B. St(irbei) vel dvornic; Istrate Cretulescu vel vor.; Consdin Bălăceanu vel logft; Iordache Crețulescu vel clucer. Valea Teancului, doc. 2.

1805 sept. 25. Hotărîrea lui Const. vodă Ipsilanti

Io Constandin Alexandru Ipsilanti vvod i gspdr zemli Vlahscoe.

* Costea biv clucer de arie nerămîind odihnit la această anafora a dumnealor veliților boeri, prin vechil, gineri-său sluger Nicolae Greceanul, s-au înfățișat la divan înaintea domnii mele cu d-lui biv vel căminar Nestor epitropu spitalurilor ot m-rea sf. Pandeleimon, zicînd numitu vechil că prin hrisoavele ce are mănăstirea îi este hărăzit a lioa numai vama domnească de la tîrgul acesta al Văii Teancului, ce să face. pã vremea culesului dă vîi, iar nu-i scrie ca tot mănăstirea să facă și prăvăliile acestui tîrg; și că mai nainte de răzmirița rușilor, aflîndu-să casa Cîrloveștilor (a cărora este această moșie) la mină de nevîrsnici, curii nu putea să-și caute, de aceea făcea m-rea prăvăliile acestea.

Iar mai vîrtos vise că, de să vor scoate șapte ani ai răzmirițelor trecute i 29 de ani, ce sînt de cînd se judecă Costea cu alți părtași pentru această moșie, rămîn numai 18 ani în care să socoteșle stăpînirea mănăstirii liniștită pe facerea acestor prăvălii.

Impotrivă răspunse și căminaru că vama acestui tîrg este hărăzită mănăstirii de sînt acum 54 de ani și într-atîta mulțime de ani tot mănăstirea au făcut prăvălie, însă nu niscăi prăvălii statornice, ci niște umbrare; și pentru cheltuiala ce face la aceste umbrare, ia de la aceia ce sî pun cu lucruri dă vînzare într-însele la fieștecăre zi de tîrg cîte bani 40, în cită vreme ține tîrgul. Iar stăpînii moșii își iau numai paraoa de ioc. Și că acest tîrgu n-au avut din vechime statornicie a li tot la un loc, ci îl făcea mănăstirea și în alte locuri, unde să învoia cu stăpînii moșii. or. Și măcar ca întru a doua domnie a domnii sale Apex. vodă Muruz s-au hotărît a li tîrgul acesta statornic pe această moșie, dar și de atunci încoace s-au urmat facerea prăvăliilor tot de către m-re fără nici o înpotrivire dăspre cinevaș pînă acum.

Iar acum vede că clucerul Costea, meșteșugind viclenie, n-au făcut dava asupra mănăstirii, ci trage în judecată pã vameș cu socoteală că doar va pune în mină vreun sinet cu întărîre domnească dă a i să dă voe să facă el prăvăliile, și cu acest mijloc să apuce privilegiu spre paguba mănăstirii.

Mai zicînd căminaru și aceasta că pe această moșie este părtaşă și episcopia Buzăului cum și alții, și această cerere nu o fac, și că mai nainte pînă a nu se face hojărîrea domnii sale Alex. vodă Muruz, tot m-rea avea și vînzarea vinului. Iar de cînd s-au hotărît prin judecată cu vameșii, iar nu cu m-rea, vînzarea vinului să urmează a stăpînilor moșii.

Pentru care ceru căminarul, ca ori să păzească numitul clucer obi-ceiul facerii prăvăliilor de către mănăstire, cum s-au urmat din vechime și pînă acum, sau să aibă voe m-rea a muta tîrgul pã altă moșie, căci tîrgul acesta din vechime s-au început și s-au obicinuit a să face de sineș, iar nu doar că s-au făcut după vreo cerere a stăpînilor moșii, cum să obicinuește, adică de fac mulți stăpîni de moșie cerere de li să dă voe și slobozenie domnească pentru facerea dă tîrg pã moșia lor, ca să poată avea vreun cuvînt că de dinșii este tîrgu acesta făcut acolo.

La care acestea, măcar că numitul vechil al Costii răspunse că și chiar pentru facerea prăvăliilor au pornit jalbă la domnia sa Alex. vodă Muruz în lt. 1800, cînd fiind orînduit în cercetarea ispravnicilor ar fi și adus înștiințare dă acolo, prin care i să dă lui dreptate a face el prăvăliile acestea, ca un stăpîn ce este al moșii, dar cerîndu-i-să să arate vreo în-

științare ca aceasta sau vreo alegere de judecată sau hotărîre domnească, nu avu, precum nici vreo carte domnească doveditoare că după a lor cerere s-au dat slobozenie de a să face acest tîrg pe moșia lor, iarăși nu avu, lăra numai în cele după urmă să rezema la hotărîrea d-sale Alex. vodă Muruz, zicînd că după aceeași hotărîre, vameșul nu are a să amesteca la nimic, decît numai a-ș lua vama.

Căruia, la aceasta i s-au zis că acea hotărîre este între el și vameș, iar nu este între dînsul cu m-rea, nici au fost dava atunci pentru facerea prăvăliilor, ci numai pentru vînzarea vinului i a rachiului i pentru tîrg, că umblă vameșu să-l mute la altă parte, și pentru nequătorii tîrgoveți că-i supără Costea cu cerere mai mult decît ceea ce au fost obiceiul. Și de aceea și în hotărîrea domnii sale coprinde numai atîta, adică : tîrgul să se facă tot acolo la Valea Teancului, în locul cel obicinuit din vechime, vînzarea vinului să fie slobodă la toți părtașii stăpînii acei moșii, iar vameșii, nici cu pricină de vechi obicei, nici după privilegiul ce are mănăstirea să nu se amestice la vînzarea vinului făr-de învoală cu stăpînii moșii, ci să-și ia numai vama, iar rachiul să fie slobod a să vinde de vericine.

Așăjdirea și dă loc să să ia dă toți părtașii, stăpînii acei moșii, iar pentru facerea prăvăliilor nimica pomenire nu se vede întru această domnească hotărîre. După care hotărîre nu să ajută Costea întru nimic la cererea ce face acum a să luoa facerea acestor prăvălii de la mănăstire și a să da lui.

Deci măcar că nici la o parte nici la alta nu se vede vreun sinet domnesc, coprinzător ritos pentru facerea acestor prăvălii, dar fiindcă mănăstirea cu facerea acestor prăvălii să socotește ca un emfiteftis pe moșia aceasta, care emfiteftis fiind urmat din vechime în 54 de ani de rînd pînă acum, și trecută cu adîncă tăcere de pre stăpînii moșii supt numărul acestor ani, s-au sfîrșit toate soroacele paragrafii și nu mai rămîne cuvînt a să provalisi nevinicie sau ani dă răzmeriță. Și după dreptatea de emfiteftis ce are m-rea, care s-au urmat și s-au păzit într-atîta sumă de ani pînă acum, nu poate fi primită cerere a Costii de a se luoa de la mănăstire acum peste atîția ani facerea acestor prăvălii și a i să da lui ; ci s-au zis vechilului că, dă i să pare cum că nu are folos de la tîrgul acesta, să arate ca să să dea voe epitropului mănăstirii a-l muta pă altă moșie, și nu priimi.

Drept aceea dar, am hotărît domnia mea ca clucerul Costea, dimpreună și cu ceilalți părtași, să se mulțumească cu ceea ce au luat pînă acum, adică cu vînzarea vinului și cu paraoa dă loc, și la facerea prăvăliilor să nu să amestece, iar de nu vor priimi-o aceasta și vor cere a se amesteca la facerea prăvăliilor, atunci să aibă voe epitropul mănăstirii a muta tîrgul acesta pă altă moșie.

1805 septv. 25.

P.D.

(Pecete mică elipsoidală în roșu).

Vel logofăt

În afară de original se află și o copie a acestui act, scoasă la 12 mai 1825 și autenticată de Răducan stolnicul.

Valea Teancului, doc. 5.

5

(c. 1810). Const. Predescu, epitropul spitalului Pantelimon, face un extras din recensămîntul Țării Românești, întocmit în anul 1745, relativ la moșia Tora din județul Prahova.

Din catagrafiia moșiilor a toată țara.

„Tora moșia mănăstirii Lespezile. Iaste cîmp peste toată moșia. Să răzorește de pre o parte cu moșia Găgenii a paharnicului Mihai Bărbătescul, și de pre altă parte cu moșia Voinești a mănăstirii Vintilă Vodă”.

Dinu (Predescu) clucer

(Verso): Insemnare pentru hrisovul de la Constandin Vodă Brîncoveanul. Hrisovul au rămas la dumnealui Manolache vel logofăt Brîncoveanul din zilele lui Mihai vodă, din domnia dintăi, trecut fiind și în condică. Care condică fiind într-acea vreme logofătul Gheorghe Sfirlea-ză, ce șade la Gorgan.

Orig. hirtie.

6

1830 octombrie. „Catagrafie de toate prăvăliile ce s-au făcut la tirgu Valea Teancului pă moșia Vernești și de toți banii havaetului ce au dat fieșcare prăvăliiaș anume, precum în jos arată :

T(a)l P(a)rle Prăvălii

25	—	1	Constandin brașoveanu ot Ploiești
25	—	1	Ionică brașoveanu „ „
25	—	1	Iosif brașoveanu „ „
25	—	1	Niță brașoveanu „ „
20	—	1	Chir Hristache „ „
60	—	3	Nicolae orășanul „ „
40	—	2	Ioniță bogasieru „ „
40	20	2	Panait bogasieru „ „
19	25	1	Tănase Camber „ „
20	10	1	Ilie Nicolau bogasieru „ „
12	—	1	Andrieu Mătăsaru ot orașu Buzăului
12	—	1	Tănășciu bogasieru „ „
15	—	1	Dumitru bogasieru „ „
18	—	1	Lazăr ovreiu „ „
14	—	1	Constandin toptangiu „ „
12	—	1	Mihai Gogălnicea(nu ?) „ „
15	—	1	Petre tivilcheru ot București
15	—	1	Andrei cojocar ot Nișcov
15	—	1	Apostol cojocar „ „
15	—	1	Gheorghe cojocar ot orașu Buzău .
15	—	1	Costache cojocar „ „
15	—	1	Tănase cojocar ot Gura Nișcovului
27	—	2	Neculcea cavafu ot Buzău
15	—	1	Costache cavafu ot Ploiești
10	—	1	Constandin cavafu ot Buzău
10	—	1	Mihalache cavafu ot București
15	—	1	Dumitru cavafu ot Ploiești împreună cu Ghiță
10	5	1	Hristea cavafu ot Ploiești
24	—	2	Ghiorghită băcanu al lui Petre ot Buzău
12	—	1	Alexe băcanu ot Buzău
12	—	1	Ivan băcanu „ „
12	—	1	Alexandru băcanu ot Buzău
12	—	1	Dinu băcanu „ „
12	—	1	Gheorghită Mărunțelu băcanu „ „
12	—	1	Neagul băcanu „ „
12	—	1	Zahariea băcanul ot Gura Nișcovului „ „
12	—	1	Gheorghe băcanu „ „ „

T(a)l P(a)rle Prăvălii

6	—	1	Maier ot Ploiești
6	—	1	Stan cojocar ot Lipiea
6	—	1	Apostol cojocar ot Liliea
6	—	1	Naie cojocar ot Buzău
34	—	3	Coman cojocar „ „
12	—	1	Dumitrache cojocar ot Cindești
6	—	1	Radu cojocar ot Buzău
12	—	1	Năstase cojocar ot Buzău
12	—	1	Sava cojocar „ „
15	—	1	Grigore cojocar „ „
15	—	1	Pătrașcu cojocar „ „
15	—	1	Dinul cojocar „ „
15	—	1	Gheorghe cojocar „ „
50	—	2	Costache cojocar „ „
50	—	2	Costache Teofil cojocar
25	—	1	Dinul bogasieru ot Rîmnic
20	—	1	Ianache calfa lui Manolache ot Buzău
25	—	1	Gheorghe bogasieru ciracu lui Manolache
25	—	1	Dobre bogasieru ot Rîmne
40	—	2	Tudoran bogasieru ot Buzău
25	—	1	Manolache bogasieru ot Buzău
20	—	1	Sava Dumitru „ „
20	30	1	Oprea bogasierul ot Buzău
20	—	1	Anghel Mătășaru „ „
25	—	1	Nicolaie Ghiorgiu ot Ploiești
20	—	1	Ioniță bogasieru „ „
20	—	1	Petre șalvaragiu „ „
20	—	1	Hagi Mihalache abagiu ot Buzău
38	—	1	Aleco brașoveanu „ „
18	—	1	Costandin cofetaru „ „
25	—	1	Iosif Popovici ot București
12	—	1	Pîrvul șalvaragiu „ „
10	—	1	Gheorghe șălaru „ „
1349	20	841	

Colibi

25	—	1	Stan Flăcău, olaru, ot Buzău
20	—	1	Gheorghe sin Voicul, „ „
20	—	1	Mincul Bojoga ot Valea Teancului
16	—	1	Simion Bucureșteanu
12	—	1	Ștefan sin Diicul ot Zorești
18	—	1	Stan al Lilii ot Buzău
20	—	1	Dumitrache Tingirică ot Buzău
30	—	1	Stoica sirbu „ „
30	—	1	Frone rachieru „ „
40	—	1	Pandele măcelaru „ „

T(a)l P(a)rle Prăvălii

18	—	1	Hristea măcelaru ot Buzău
18	—	1	Constandin al Pinții „ „
18	—	1	Neagul Pribeal „ „
20	—	1	Mirea Dodan ot Negoșăna
12	—	1	Lazăr Bălțatu „ „
13	—	1	Ion Macoveiu „ „
17	—	1	Ștefan Moldoveanu ot Negoșăna
14	—	1	Stoian sin baba Păuna ot Buzău
21	—	1	Andrei zet(ginerele lui) Stoicul moraru
15	—	1	Dobrin moraru
12	—	1	Costache Lună
14	—	1	Stanciu Ciocoiu ot Buzău
25	—	1	Bița lui Bălaș „ „
18	—	1	Mihaiu bogasieru „ „
28	—	1	Ivan băcanu „ „
15	—	1	Tănase dragoman „ „
12	20	1	Marin ot Sărata
15	—	1	Neacșul ot Lacu (?)
537	20	28	

Scaune de carne :

10	—	1	Dinul Căcărează ot Potoceni
10	—	1	Mihai al Vlăgi „ „
10	—	1	Vladu „ „
10	—	1	Luca „ „
10	—	1	Ioniță măcelaru ot Mărăcineni
10	—	1	Marin Tăbăcaru ot Nișcov
10	—	1	Bănică ot Sărata
10	—	1	Oprea măcelaru, cu unul al moșnenilor
10	—	2	Mință Tăbăcaru ot Potoceni

Adunarea

1349	20		havaetul pă 84 prăvălii
537	20		havaetul pă 28 colibi
90	—		havaetul pă 10 scaune
1997	—		